

Projektový záměr „Křenkova zahrada”

Jedná se o záměr nekomerčního využití přírodní lokality s registrovaným Významným krajinným prvkem, která leží na katastrech obcí Kunčice pod Ondřejníkem, Tichá a Frenštát pod Radhoštěm, sloužít by k edukativním činnostem, poznávacím výletům a tématickým procházkám a vzdělávání v oblasti přírodního bohatství a historie našeho regionu.

Pozemky na katastrálních územích by byly převedeny do funkčního využití obcí (vždy v rámci svého katastru) pro edukaci, rekreaci, environmentální vzdělávání, tedy i pro školy a širokou veřejnost. Budou přístupné celoročně bez omezení a v rámci ochrany přírody zde budou podpořeny a dotvořeny biotopy, které ze současné krajiny mizí.

Součástí projektu bude také odborný monitoring lokality – konkrétně sledování sukcese a postupného osidlování nově vytvořených biotopů rostlinami a živočichy. Tato činnost bude realizována ve spolupráci odborníky a muzejními pracovníky.

UMÍSTĚNÍ LOKALITY

Lokalita se nachází na hranici obcí Kunčice pod Ondřejníkem a Tichá, s mírným přesahem do katastrálního území města Frenštát pod Radhoštěm.

Obec Kunčice pod Ondřejníkem: Celkem: 34 382 m²

- Parcelní číslo: 3202/2, Výměra: 9 146 m², Využití: manipulační plocha, Druh pozemku: ostatní plocha
- Parcelní číslo: 3202/3, Výměra: 15 049 m², Využití: manipulační plocha, Druh pozemku: ostatní plocha
- Parcelní číslo: 3202/4, Výměra: 8 678 m², Využití: manipulační plocha, Druh pozemku: ostatní plocha
- Parcelní číslo: 3192/3, Výměra: 1 091 m², Využití: manipulační plocha, Druh pozemku: ostatní plocha
- Parcelní číslo: 3511/2, Výměra: 292 m², Využití: ostatní komunikace, Druh pozemku: ostatní plocha
- Parcelní číslo: st. 318, Výměra: 126 m², Využití: zbořeniště, Druh pozemku: zastavěná plocha a nádvoří

Obec Tichá na Moravě: Celkem: 11 074 m²

- Parcelní číslo: 1452, Výměra: 137 m², Využití: ostatní komunikace, Druh pozemku: ostatní plocha
- Parcelní číslo: 1453, Výměra: 2 571 m², Využití: zamokřená plocha, Druh pozemku: vodní plocha
- Parcelní číslo: 1454, Výměra: 7 448 m², Využití: jiná plocha, Druh pozemku: ostatní plocha
- Parcelní číslo: 1455, Výměra: 517 m², Využití: zamokřená plocha, Druh pozemku: vodní plocha
- Parcelní číslo: 1466/15, Výměra: 401 m², Využití: jiná plocha, Druh pozemku: ostatní plocha

Město Frenštát pod Radhoštěm: 117 m²

- Parcelní číslo: 4472/22, Výměra: 158 m², Využití: koryto vodního toku přirozené nebo upravené, Druh pozemku: vodní plocha // *nejedná se o celou parcelu, ale o cca 117 m²*

Celková výměra všech uvedených parcel: 45 573 m²

REKREAČNÍ VYUŽITÍ

- Parkoviště: Při komunikaci by mělo být vybudováno vsakovací odstavné parkoviště pro návštěvníky. Toto parkoviště by bylo veřejnosti k dispozici zdarma. Vedle parkoviště by byl vybudován krytý celodřevěný altánek, s možností posezení (lavice, stoly).
- Altánek by byl celodřevěný, s minimem kovových prvků a mohl by se inspirovat některým z památkově chráněných altánů z regionu.
- Okolí altánku by bylo doplněno místem pro děti (pískoviště, prolézačky, bezpečné herní prvky).
- Poblíž parkoviště by se nacházela informační cedule se souhrnnými informacemi o využívání Křenkovy zahrady. Tedy základními historickými údaji, popisem ovocného sadu a popisem důležitosti sadů pro přírodu. Dále s vysvětlením ekologické funkce lesa, květnaté louky, včel apod. Součástí by byla i mapa Křenkovy zahrady.
- Cyklostezka: V návaznosti a k propojení cyklotrasy z Frenštátu p. R. a Tiché by zde vnikl kratší úsek cyklostezky.
- Na několika místech podél chodníků by byly umístěny lavičky a stoly sloužící k odpočinku. Tyto odpočinkové místa by byla doplněny odpadními koši v podobném desingu.
- Od laviček by vedly vedlejší větve chodníků směrem do louky, k mokřadům. Tyto vedlejší chodníčky by byly tzv. "mlatové", nebo z volně ložených kamenů. Tyto kameny mají svůj význam nejen pro chodce, ale podporují i některé z druhů hmyzu (mravenců) protože absorbují sluneční záření a distribuují teplo pod zem.
- Kamenné zídky a ploty s štěrkopískovou plochou, která bude sloužit plazům a členovcům.
- Součástí areálu by byly venkovní prostory určené jak pro odpočinek, tak i pro aktivní pohyb. K úvaze je osazení chodníků o venkovní sportovní stroje.

VZDĚLÁVACÍ VYUŽITÍ

V rámci edukačních aktivit bude zahrnuta také možnost pozorování noční oblohy, zejména pro školy a mládež. Lokalita nabízí vhodné podmínky pro večerní pozorování, a seznámení s noční přírodou, díky omezenému světelnému smogu.

Registrovaný Významný krajinný prvek "Křenkova zahrada" s pozoruhodnými početnějšími soubory cizokrajných jehličnanů: douglaska, smrk pichlavý, Engelmanův (horský smrk), sivý (nejsevernější severoamerický smrk) a smrk omorika (balkánský endemit a na původních stanovištích třetihorní relikta), je nutné zachovat nejcennější jehličnaté exoty, např. 15 exemplářů chráněných tisů, dva smrky omorika, kavkazský smrk východní, a zejména pak zřejmě největší exemplář východoasijského modřínu japonského (*Larix leptolepis*) na území ČR, který byl v roce 2011 vyhlášen památným stromem.

- Naučná stezka: Ve spolupráci obcí Kunčice pod Ondřejníkem, Tichá a Frenštát p.R. by byly vybudovány chodníčky s naučnými tabulemi (naučná stezka).
- Tyto chodníčky budou, v souladu se zkušenostmi z obdobných projektů, z dusaného či mlatového materiálu (nikoliv dlážděné), s železnou obrubou po stranách, která brání vzniku travních drnů. Kratší chodníčky by byly z volně ložených kamenů.

- Zachování a zpřístupnění „Kunčické lípy“, která je s obvodem kmene 6 metrů největší lípou (stromem) nejen v Kunčicích, ale i v blízkém okolí.
- Menší část lesní plochy by byla vyčleněna pro obnovu arboreta, aby se zachoval původní záměr prvních majitelů (rodiny továrníka Křenka). A to s důrazem na jehličnany r. *Picea* (smrky), r. *Abies* (jedle), r. *Taxus* (tisy) a *Larix* (modřínů).
- Umístění menšího počtu včelínů a úlů, včetně takových, které umožní edukační činnost a seznámí návštěvníky s užitečností včel.
- Dále bude návštěvník seznámen s dalšími opylovači, kteří jsou nezbytní pro rozmnožování rostlin. Pro tyto opylovače se průběžně po celé ploše připraví příznivé prostředí a vhodné biotopy.
- Umístění ploch pro samotářské včely včetně instalace tzv. hmyzích domečků.

EKOLOGICKÁ FUNKCE PLOCHY

Vodní plocha:

Travnatá plocha v horní části Křenkovy zahrady ležící na katastrálním území Kunčic pod Ondřejníkem a není úplně vhodná pro budování větších vodních ploch, protože se jedná o prostory ve svahu.

Směrem k potoku na katastrálním území Tiché na Moravě (na jižní a jihozápadní hranici), by vznikly větší tůňky, případně rybníčky určené pro vodní hmyz, ohrožené obratlovce (ryby i obojživelníky).

Cílem projektu je se zaměřit na

- Vybudování mokřadů, případně míst pro vznik tzv. jarních tůní (dočasných mokřadů), které v létě vysychají. Tyto plochy budou závislé na přísunu vody pomocí deště.
- Vybudování trvalých menších vodních ploch (mokřadů a rybníčků).

Tyto plochy slouží především k rozmnožování obojživelníků, kteří jsou celkově na ústupu, a vodnímu hmyzu. Okolo tůní vzniknou navazující biotopy, které slouží dalšímu hmyzu, např. Rovnokřídým (*Orthoptera*), plošticím (*Heteroptera*), vážkám (*Odonata*), zde například největší naší vzácné vážce *Leucorrhinia pectoralis*.

Trvalejší tůně menší velikosti mohou posloužit k návratu drobné ryby Slunky obecné (*Leucaspius delineatus*), která v současnosti ve volné krajině vymírá. V případě vzniku větší tůně, by tato mohla posloužit k zachování karase obecného (*Carassius carassius*), který již na našem území prakticky vyhynul. Oba tyto druhy jsou dnes kriticky ohrožené a vytvořením vhodných biotopů lze přispět k zachování genofondu regionálních ras obou rybích druhů.

V návaznosti na tyto plochy by v budoucnu mohly okolí mokřadů osídlit a navštěvovat hnízdící ptáci (ledňáček, rákosníci a další druhy ptactva).

Rašelinná tůň: Vybudování mokřadu na hranici lesa s kyselým prostředím by umožnilo výskyt několik vzácných druhů rostlin, které se v Beskydech dříve vyskytovaly na původních podhorských rašeliništích a jež dnes čelí úbytku. Jako je například Ďáblík bahenní (*Calla palustris*).

Lesopark a arboretum:

Vybudovaný lesopark by z části kopíroval valašskou krajinu, tak aby poskytl maximální možné útočiště především pro členovce, ale i pro obratlovce.

Řídký prosvětlený les

Prosvětlený nebo také řídký les je v současné době nedostatkovým biotopem, který při dodržení základních zásad a vhodné skladbě lesa může mít příznivý ekologický přínos. Aby tento lesní celek byl dostatečně velký, vnikl by na území obou obcí (Kunčic pod Ondřejníkem a Tiché).

Takováto místa mohou sloužit např. pro lesní mravence, kteří jsou v Beskydech dlouhodobě na ústupu. Lokálně se zde vyskytuje mravenec lesní (*Formica rufa*), který by podobnou lokalitu přirozeně osídlil. Významné jsou i pro hmyz obecně, na prosvětlené lesy se váže početné společenstvo nočních motýlů (*Lepidoptera*), jejichž housenky pak slouží jako potrava pro hmyzožravé ptáky.

Jedním z nedostatkových biotopů je řídký a prosvětlený les, který se dnes prakticky v krajině nevyskytuje. Lesnické využití vyžaduje hustou výsadbu a neudržované plochy zarůstají, díky absenci velkých herbivorů, nebo absenci lidských zásahů. Přitom tento les, který bude na mírném svahu orientován jižním směrem, představuje místo, které může výrazně posloužit celé řadě vzácných druhů hmyzu a rostlin.

Například lesním mravencům (r. *Formica*). Zde navážeme na studie a ochrannářské práce, které v regionu v minulosti realizovala kunčická pobočka ČSOP ZO 68/01.

Broukoviště (loggery)

Jedná se o novou, ale v ČR zatím opomíjenou formu ochrany hmyzu. Jedná se o shromaždiště starých kmenů (již s larvami hmyzu) a zároveň nového dřeva v kulatině.

Na broukoviště se také umísťují velké dřevěné makety xylofágního hmyzu, což následně pomáhá s vysvětlením potřeby broukovišť širší veřejnosti.

Mimo jedno centrální broukoviště by se na vhodných místech umístily padlé kmeny stromů (nebo ponechaly stávající), aby se podpořil růst saprofytických hub i xylofágního hmyzu, i mimo centrální broukoviště. Část zde rostoucích a odumírajících stromů je možno ořezat na torzo a demonstrovat význam tohoto zásahu (čili ne odstranění na pařez) pro ochranu přírody – bude patrné zmlazení a znovuoživení starého strumu – podpora proměny estetického vnímání biotopů se starými stromy.

Útočiště pro plazy

Na více místech by v ploše byly umístěny zídky, hromady loženého kamení a kruhové kamenné „věže“. Ty by vždy byly orientovány jižním, nebo jihovýchodním směrem, kvůli slunečnímu záření. Na odlehlejších místech, by tyto kamenné útočiště byly doplněny sypkou plochou pro kladení vajec plazů.

Kompostové hromady

Tyto plochy slouží k zazimování hmyzu, plazům i savcům (ježkům). Jedna z kompostových hromad by byla z prokládaných větví, na pomezí lesa (může být poblíž broukoviště) i uvnitř lesního porostu. Větší větve zadržují tvar a prostor mezi nimi by byl vyplněn štěpkou, listím a trávou.

Další kompostové hromady by měla být plnit praktickou funkci (uskladnění štěpky, a především posečené trávy). Toto kompostové úložiště by bylo větší (cca 3*5 m), aby se v ní dalo snadno manipulovat a uskladňovat posečenou travu.

Květnatá louka

Na vhodné části bezlesí by byla obnovena typická beskydská květnatá louka, která byla naprosto běžným typem lučního porostu před zcelováním pozemků, hnojením a dosevy produkčních lučních směsí – vše realizováno ve zrychlujícím tempu po roce cca 1970 až do současné doby. Výsevy by byly praktikovány odborníky doporučenou semennou směsí, za předchozí povrchové úpravy louky (částečně stržený drn, bránování, vytvoření drobných depresí a elevací v terénu). Cílem je mít na omezeném prostoru co nejpestřejší nabídku lučních biotopů co se druhového složení bylin a travin a struktury porostu týče.

Květnaté louky jsou nezbytným biotopem pro řadu hmyzích společenství, především však pro motýly (*Lepidoptera*).

Tradiční údržba korun stromů

Důležitou součástí úpravy stromů v 19. století bylo tzv. tvarování na babku. Další tradiční úprava koruny byla po tzv. letnění. Takto tvarované stromy mohou na první pohled působit nepřiměřeně, ale mají svůj výrazný význam historický a ekologický. Dříve byla valašská krajina typická právě takto „deformovanými stromy“.

Moderní arboretum

Menší část lesní plochy by byla vyčleněna pro obnovu arboreta, aby se zachoval původní záměr prvních majitelů. A to s důrazem na jehličnany r. *Picea* (smrky), *Larix* (modřín), tis (*Taxus*) a další.

Hnízdiště pro ptáky

Významným přínosem plánovaných biotopů bude i podpora hnízdění ptactva, včetně ohrožených a specializovaných druhů. V prostoru Křenkovy zahrady se předpokládá výskyt druhů vázaných na mokřady (např. rákosníků), travnaté plochy (strnad obecný, vzácněji snad i strnad luční, ťuhýk obecný) a světlé lesy (pěnice, brhlík).

V rámci projektu bude zajištěna instalace budek pro drobné dutinové ptáky i pro větší druhy, včetně sov. Konkrétně by se jednalo o hnízdní možnosti pro puštíka obecného (*Strix aluco*), a kalouse ušatého (*Asio otus*), který vyhledává spíše otevřenou krajinu zdejšího rázu. Nedaleký Bystrý potok a plánované vodní prvky, také mohou přilákat konipase bílého či ptaka roku 2025 konipase horského. Hnízdní příležitosti (nejen) pro oba druhy, vyhledávající spíše otevřené polobudky budou také instalovány. Monitoring výskytu a hnízdění bude probíhat ve spolupráci s ornitology a odbornými institucemi.

OVOCNÝ SAD

Ovocný sad

Část louky by byla osázena ovocnými stromy. Stromy by byly vysazeny v podobě vysokokmenu a třičtvrtě kmenu (na jabloňových a hrušňových semenáčích) a převážná část ovocných stromů by byla vysazena semenáčky z původních krajových odrůd.

Součástí projektu bude nejen spolupráce všech dotčených obcí, ale i možnost zapojení místních škol, spolků a dobrovolníků do údržby jednotlivých částí areálu (např. péče o sad, monitoring živočichů, údržba stezek a budek). Tímto způsobem bude lokalita nejen vzdělávacím prostorem, ale i přirozeným centrem komunitního dění.

Naučná stezka bude doplněna o QR kódy s přístupem k rozšířeným informacím – zvukové záznamy ptáků, fotografie biotopů v různých ročních obdobích nebo interaktivní mapy. To umožní návštěvníkům zapojit se aktivněji a prohloubit si zážitek.

Navržené zásahy (výsadba stromů, budování tůní, květnaté louky) mají pozitivní dopad na zadržování vody v krajině, snižování teplotních výkyvů a zlepšení mikroklimatu lokality. Projekt tak přispívá k adaptaci na změnu klimatu a zvyšuje ekologickou odolnost regionu.

Prostřednictvím spolupráce s odborníky bude projekt dotčenými obcemi průběžně vyhodnocován a upravován dle výsledků terénních pozorování. Výstupy budou zpřístupněny obci a partnerům, aby bylo možné sledovat vývoj biodiverzity a úspěšnost jednotlivých zásahů.

Křenkova zahrada se tak stane nejen útočištěm pro přírodu, ale také přístupným prostorem pro vzdělávání, odpočinek a meziobecní spolupráci, s důrazem na trvale udržitelný rozvoj kulturní krajiny Beskyd.

PŘÍPRAVA PROJEKTU A ODBORNÁ SPOLUPRÁCE

Projekt a jednotlivé plochy by byly připravovány a konzultovány s odborníky:

1. Tvarování stromů, úprava lesa a broukoviště: Mgr. Lukáš Čížek, Ph.D.
2. Monitoring vodních ploch: RNDr. Ing. Vojtěch Kolář, Ph.D.
3. Entomologie motýlů a květnatých luk: RNDr. Zdeněk Faltýnek Fric, Ph.D., Doc. Mgr. Martin Konvička, Ph.D.
4. Tvorba květnatých luk s návazností na hmyzí společenství: RNDr. Lukáš Spitzer Ph.D.
5. Ovocný sad: konzultace a realizace: Leoš Huml, Ing. Ondřej Dovala (řez a péče o ovocné stromy)
6. Ornitologie, astronomie: Jan Kondziolka

REGIONÁLNÍ SPOLUPRÁCE

Projekt je připravován a bude realizován v úzké spolupráci obcí Kunčice pod Ondřejníkem, Tichá jako vlastníky pozemků a bude plnohodnotně konzultován také s minoritním vlastníkem městem Frenštát pod Radhoštěm.

Cílem bude spolupráce všech tří obcí tak, aby tato plocha sloužila ku prospěchu všem občanům i turistům nejen z tohoto regionu.

.....

Dne za Obec Kunčice pod Ondřejníkem

Ing. Jiří Mikala, starosta obce

.....

Dne za Obec Tichá

Mgr. Michaela Štefková, starostka obce

.....

Dne za Město Frenštát pod Radhoštěm

Ing. Jan Rejman, starosta města